

Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE'DE COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE GİRİŞİMLERE YAPILAN YATIRIMLARIN ANALİZİ

Dr. Nehir BALCI

Dokuz Eylül Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, İzmir, (nehir.balci@deu.edu.tr)

Prof. Dr. Gülizar KURT GÜMÜŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İzmir, (guluzar.kurt@deu.edu.tr)

ÖZET

COVID-19, tüm dünyada pek çok sektörü etkilemiş; dünya ekonomisinde sürecin ne kadar devam edeceği ile ilgili artan belirsizlik tüketici talebinde azalma, finansal sistemde para akışında azalmaya neden olmuştur. Bu çalışmada, yeni-normal olarak adlandırılan bu dönemin Türk girişimcilik sektörünün aldığı yatırımlar açısından derinlemesine incelenmesi ve ekosistem üyelerine yol göstermesi hedeflenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi iki haber bültenine Mart 2020'den Mayıs 2020'e kadar uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, toplam yatırımların 1 milyar \$'ın üzerine çıktığı, girişim başına ortalama yatırımın 10 bin \$'ı aştığı, 200'den fazla şirketin yatırım aldığı tespit edilmiştir. Yatırımlar ağırlıklı olarak tohum finansman turunda yapılmıştır. Tohum öncesi, Seri A, B, C, D, F finansman turlarının yatırım tutarları Türkiye ortalamaları ile uyumludur. Diğer yandan, tohum finansman turlarının yatırım tutarları ise Türkiye ortalamalarının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Yatırım alan girişim sayısının en fazla olduğu alan bilgi teknolojileri ve hizmetleri faaliyet alanıdır. En fazla yatırım pazaryeri faaliyet alanında yapılmıştır. 2021'in en yüksek yatırım tutarı pazaryeri girişimi olan Getir'e aittir. Yeni-normal dönemde Türk girişimcilik ekosistemi büyümeye devam etmiş fakat girişim başına yapılan yatırım tutarı ortalaması, Avrupa ve Amerika ortalamalarının altında kalmıştır. Türk girişimcilik ekosisteminde kamu ve özel sektör aracılığıyla çalışmaların yapılması çok önemlidir ve ekosistemin yatırımları artırması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Yatırım, COVID-19 Pandemisi, Yeni-normal, Türkiye.

ANALYSIS OF INVESTMENTS TO STARTUPS DURING THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD IN TURKEY

ABSTRACT

COVID-19 affected many industries in the world; the increasing uncertainty about how long the process will continue in the world economy has caused a decrease in consumer demand and a decline in money flow in the financial system. In the present study, it is targeted to deeply analyze the period which is called as new-normal and guide ecosystem members in terms of the investments received by the Turkish entrepreneurship ecosystem. Content analysis is one of the qualitative research methods used in this study. Content analysis was applied to two news bulletins from March 2020 to May 2021. As a result of the study, it is found that total investments exceed 1 billion \$, average investment per startup was up to 10 thousand \$, more than 200 startups receive investment. Investments were mostly made in a seed funding round. Investment amounts of Pre-seed, Seri A, B, C, D, F funding rounds were consistent with Turkey averages. On the other hand, the seed funding rounds' investment amounts were significantly

above the Turkey averages. The highest number of startups which receive investments were seen in the information technologies and services field of activity. The highest amount of investments was made in the marketplace field of activity. The maximum investment amount of 2021 belongs to the marketplace startup Getir. During the new-normal period the Turkish entrepreneurship ecosystem continued to grow but the average investment amount per startup was below the European and American averages. It is crucial to carry out studies in the Turkish entrepreneurial ecosystem through the public and private sectors and the ecosystem still needs to increase investments.

Keywords: *Entrepreneurship, Investment, COVID-19 Pandemic, New-normal, Turkey.*

1. Giriş

Girişimcilik ve girişimlerin yatırımcılar tarafından desteklenmesi dünya tarihinde her dönemde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilik ve yeni girişimlerin aldıkları yatırımlar, dünya ekonomisinin büyümesi ve işsizliğin azaltılması için yegâne çözüm yolu olarak görülmektedir (Sönmez & Toksoy, 2014). Girişimcilik ekosisteminin gelişmesi ve Türk girişimcilerin aldıkları yatırımların artması Türk ekonomisi içinde ciddi bir önem taşımaktadır. Diğer yandan, 2019 yılı sonunda Çin'in Vuhan kentinde başlayan, Mart 2020'de ülkemizde vakaların görüldüğü ve tam kapanma ile her türlü işleyişi değiştiren COVID-19 virüsü, girişimcilik ekosistemini de derinden etkilemiştir. Yeni normal olarak adlandırılan bu dönem, pandemi öncesi süreç ile farklılık gösteren, alışılmışın dışında ve yer yer tamamen yeni kavram ve işleyişleri de beraberinde getirmiştir. Dünyada bu tür kriz dönemlerinde girişimcilik ve yeni girişimler üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Xu vd., 2020). Olumsuz etkiler iş hacminde ve karlılıkta düşüşe yol açacak, girişimcilerin kişisel psikolojik durumunu etkileyecek ve hatta bazı girişimlerin kriz dönemini atlatabilmelerine neden olacaktır (Irvine & Anderson, 2004; Doern, 2016). Kriz dönemlerinin girişimcilik ile ilgili olumlu etkisi ise yeni fırsatların ve kaynakların geliştirilmesi için itici bir güç sağlaması, kaynak boşluklarına dayalı girişimcilik için yeni fırsatlar sağlaması, yenilikçi ürün ve hizmetlerin geliştirilmesini teşvik etmesidir (Brünjes & Revilla-Diez, 2013; Linnenluecke & McKnight, 2017). Diğer yandan girişimcilik de kriz dönemlerini etkileyebilir. Literatürde, girişimciliğin bir krizin olumsuz etkilerini azaltabileceğini ve bir krizin ardından ulusal ekonomileri ve bölgesel kalkınmayı maksimum düzeyde düzeltebileceğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Grube & Storr, 2018; Boin & McConnell, 2007).

Girişimcilik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, yabancı yazında daha fazla çalışmaya rastlanmakla birlikte COVID-19 pandemi döneminde çalışma sayısı oldukça sınırlıdır (Tekin, 2021). Girişimcilik üzerine yapılan çalışmalarda öncelikli olarak; (i) uluslararası pazarlar ve stratejiler (ii) girişimcilerin demografik ve kişilik özellikleri üzerine olan çalışmaların ağırlık kazandığı, bu çalışmaları (iii) girişimcinin bilişsel süreçleri (iv) girişimciliğin köken, süreç ve etkileri (v) yeni iş kurma süreçlerinde finans ve devlet destekleri başlıkları altında toplayabileceğimiz çalışmaların takip ettiği söylenebilir (Meyer vd., 2014).

Bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak pandemi sürecindeki yatırımlar inceleme konusu yapılmıştır ve Türkiye'de pandemi döneminde girişimlere yapılan yatırımları inceleyen ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle önem taşımaktadır. Girişimlerin, ülkemizde vakaların görüldüğü ve ilk tam kapanmanın yaşandığı süreç sonrasında aldığı yatırımlar detaylı olarak

analiz edilmiştir. Yeni normal olarak adlandırılan pandemi sonrası döneme ilişkin olarak Türk girişimcilik ekosistemindeki yatırımların özellikleri, yoğunlaştıkları sektörler, yapılan yatırım tutarları ve çeşitleri araştırılmıştır. Girişimlerin aldıkları yatırımlar ile ilgili bilgilere tek bir kaynaktan ulaşmak mümkün olmadığı için iki farklı haber bülteni taranarak Microsoft Excel'de bir veri formu oluşturulmuştur. Daha sonrasında içerik analizi uygulanarak sonuçlar tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Girişimcilik ekosistemi üyelerine ve gelecekte girişimci veya yatırımcı olmak isteyenlere yol gösterici olması amacıyla yapılan çalışma sonucunda, Türk girişimcilerine yapılan yatırımların 1 milyar \$ seviyesini ve ortalama yatırımın da 10 bin \$'ı aştığı, 250'den fazla şirketin hem bireysel hem de kurumsal yatırımcılardan özellikle tohum yatırımını aldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Çalışmada öncelikle Türk girişimcilik ekosisteminin son durumu hakkında bilgi verilecektir. Ardında araştırmanın yöntemi ve elde edilen bulgular açıklanacaktır. Son olarak sonuç ve öneriler ile çalışma sonlandırılacaktır.

2. Türk Girişimcilik Ekosistemi

Ekosistem sözcüğü biyolojik/ekolojik anlamının ötesinde ilk kez 1993 yılında kullanılmıştır¹. Girişimcilik ekosistemi; mevcut ve potansiyel girişimcileri, kurumları, kamu ve özel sektörü kapsayan bir yapıdır (Cansız vd., 2018). OECD ve uluslararası diğer kurumlar tarafından kabul görmesiyle kullanımı yaygınlaşmıştır. Bütünsel bir açıdan girişimciliğin ve yatırımcılığın tüm bileşenlerine bakma imkânı sağladığından, ülkemizde de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türk girişimcilik ekosistemi, özellikle 2009 yılı sonrasında büyük bir ivme kazanmıştır (Eser & Yıldız, 2015). Ekosistemin her bir bileşeni ayrı ayrı çok hızlı gelişme göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi tarafından yayımlanan Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporu'nda; hızlandırıcılar, teknoparklar, kuluçka merkezleri, melek yatırımcılar, risk sermayesi şirketleri, devlet ve kamu kurumları ve ortak çalışma alanları ekosistem bileşenleri olarak yerlerini almışlardır. 2019 yılı itibariyle kamu ve özel sektör tarafından desteklenen hızlandırıcılar² 57 tanedir ve son 10 yılda ülkemizdeki hızlandırıcı sayısında 8 kat artış görülmüştür. Ortak çalışma alanlarının³ sayısı 44'e ulaşmıştır. Araştırma geliştirme odaklı girişimlere kapılarını açan ve devlet tarafından sağlanan vergi muafiyeti avantajını kullanmalarına imkân veren teknoparklar, 1990'lı yıllarda kanun ile düzenlenmelerine rağmen ülkemizde ilk kez 2001 yılında kurulmuştur. Sayıları büyük bir artış göstererek 60'ın üzerine çıkmıştır.

Ekosistemin bir diğer önemli oyuncusu olan risk sermayesi şirketleri ülkemizdeki girişimlere büyük ilgi göstermektedir. Vinci, Inventram, T3 Girişim Merkezi, Aslanoba Capital, Türk Telekom Ventures, Sankonline, Teknoloji Yatırım, Demirören Ventures, Vestel Ventures önemli risk sermayesi yatırımcıları arasında yer almaktadır. Risk sermayesi şirketleri konusunda son yıllarda yaşanan bir gelişme ile şirketler kendi bünyelerinde risk sermayesi

1 Moore (1993) tarafından, iş ekosistemi (business ecosystem) şeklinde kullanılmıştır.

2 Accelerator: girişimci adaylarına iş modellerini oluşturma, pazara ulaşma, ürünü ve pazarı doğrulama gibi pek çok konuda genellikle kısa süreli eğitimlerin verildiği ve sonunda bir yatırımcı sunumu ile yatırımcılarla bir araya gelme imkânı sağlayan girişimcilik programı.

3 Co-working space: paylaşımlı ofis olarak da adlandırılan, yeni nesil çalışma alanları.

şirketi kurma yoluna gitmektedirler. Böylece ana faaliyet alanı girişimlere yatırım olan risk sermayesi şirketlerinin yanı sıra, ana faaliyet konusu farklı olan şirketlerin bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan kurumsal risk sermayesi şirketleri⁴ de görülmektedir. Ülkemizde sayıları hızla artan bu oluşumların sayısı 30'a yaklaşmıştır.

Girişimcilik ekosisteminde yer alan bir yatırımcı çeşidi de melek yatırımcılardır⁵. Ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan bir düzenleme ile lisanslı melek yatırımcı kavramı⁶ gündeme gelmiştir. Melek yatırımcılar bir araya gelerek melek yatırım ağlarını⁷ da oluşturabilmektedir. Ülkemizde EGIAD Melekleri, Galata Business Angels, BuBa Investors Club, labX, Keirtsu Forum Türkiye, TEB Melek Yatırım Platformu, TEB Özel Yatırımcı Kulübü, TR Angels, Şirket Ortağım Melek Yatırım Ağı, Angel Effect ve Metutech-Ban Teknoloji Yatırımcıları Ağı ön plana çıkan melek yatırım ağlarıdır.

Ülkemiz girişimcilik ekosistemi içerisinde faaliyet gösteren ve Türk girişimlerine yatırım yapan uluslararası yatırımcıların sayısı da her geçen gün artmaktadır. Sequoia, Goldman Sachs, International Finance Corporation, Social Capital, Makers Fund, European Bank for Reconstruction and Development ülkemizdeki uluslararası yatırımcılar arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin 2021 yılı Türkiye Girişim Ekosistemi 2. çeyrek değerlendirmesine göre; ülkemizde ilk kez 1 milyar \$ yatırım eşiği aşılmıştır ve Haziran sonu itibarıyla 129 girişime toplam 1,261 milyar \$ yatırım yapılmıştır. 2020 yılının Aralık ayı sonu itibarıyla bu rakam 186 yatırımla 143 milyon \$ düzeyindedir. Ülkemizdeki unicorn (tekboynuz) şirket sayısı beşe yükselmiştir: Dream Games, Peak Games, Trendyol, Hepsiburada, Getir (Startups.watch, 2021).

Girişimcilik ekosisteminde finansman türleri kısaca tohum öncesi yatırım⁸, tohum yatırım⁹, Seri A¹⁰, Seri B, C, D, E..¹¹ şeklinde özetlenebilir. Tohum öncesi yatırım turu bir ürün fikrinin uygulanabilirliğini göstermek için yapılan ilk finansman turudur. Bu aşamada yatırımcılar genellikle aile bireyleri, yakın arkadaşlar, kurucuların kendilerinden oluşur ve şirkete hisse senedi karşılığında yatırım yaparlar. Tohum finansmanı ya da tohum yatırım turu, ürün/pazar uyumuna ulaşmak için kullanılan ilk resmi öz sermaye aşamasıdır. Diğer bir deyişle girişimin dış paydaşlardan aldığı ilk yatırımı temsil eder. Girişimi büyütme için Seri A yatırım turuna çıkılır. Bu aşamadaki yatırımcılar sürekli müşterilere sahip olmuş ve ürün/pazar uyumuna ulaşmışlardır. Seri A tur, genellikle girişimin bir risk sermayesi firmasından yatırım aldığı ilk turdur. Girişim sermayesi fonları tarafından bir önceki döneme göre daha yüksek değerlemelerle yapılan fonlama turları Seri B, C, D, E ..vs olarak adlandırılır.

Tüm ülkelerdeki girişimcilik faaliyetleri; girişimcilik davranış ve tutumları ile girişimcilik çerçeve koşulları başlıkları altında yıllık verilerle uluslararası düzeyde Global

4 Corporate venture capital: kurumsal risk sermayesi şirketi.

5 Angel investor: kendi birikimiyle, bireysel olarak girişimlere yatırım yapan kişi.

6 Bireysel katılım sermayesi olarak da adlandırılmaktadır. Bakanlık tarafından verilen lisans kapsamında yapılan yatırımlar, yatırımcılara vergi avantajı sağlamaktadır.

7 Business Angel Network (BAN).

8 Pree-seed investment: Tohum öncesi yatırım

9 Seed investment: Tohum yatırım

10 Series A: Seri A

11 Series B,C,D,E...: Seri B, C, D, E...

Entrepreneurship Monitor tarafından düzenli olarak izlenmektedir. Veriler bölge, gelir grubu ve dünya ortalaması ile de karşılaştırma yapma imkânı sağlamaktadır. Bu verilere göre Türkiye’deki 18-64 yaş arası kişilerin %40’ından fazlası şimdiye kadar girişimcilik faaliyetleri içerisinde yer almış; %50’sinden fazlası girişimcilik faaliyetine başlamak için gerekli tüm bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünüyor; başarısızlık korku düzeyleri dünya ortalamasının altında, her üç kişiden birisi önümüzdeki üç yıl içerisinde girişimciliğe başlamayı düşünüyor. Girişimcilik, Türkiye’de, dünya ortalamasından çok daha yüksek bir oranla iyi bir kariyer seçeneği olarak görülüyor. Türkiye’de erken aşama girişimcilik faaliyetleri ve çalışanların girişimcilik faaliyetlerine katılım düzeyleri dünya ortalamasının üzerinde bulunmakta ve erkek girişimciler tüm girişimcilik düzeylerinde baskın durumdadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de girişimciler, girişimciliği ihtiyaç/zorunluluk sebebiyle seçiyorlar. Kadın girişimciler ise zorunluluk sebebiyle değil, Türkiye ortalamasından farklı olarak bir fırsat gördükleri için girişimciliğe yöneliyorlar. Uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmeleri yansıtan girişimcilik çerçeve koşullarına göre ise küçük ve orta büyüklükteki işletmeler özelinde öz sermaye ve kredi kaynaklarının mevcudiyeti, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ticarileşmesi, ticari ve yasal altyapı, iç piyasa dinamikleri (büyüyen iç pazar) ile okul sonrası dönemde verilen girişimcilik eğitimleri açısından dünya, bölge ve gelir grubu ortalamasının üzerinde performans sergilemektedir. Bu göstergelerin yanı sıra; girişimciliği destekleyen devlet politikaları ile vergi ve bürokrasi uygulamaları, ilk ve ortaokul düzeyinde girişimcilik eğitimleri ve de mevcut piyasalara giriş özgürlüğü konularında da ciddi ilerlemeler göstermektedir (Kurt Gümüş, 2020).

Türk girişimcilik ekosisteminde giderek önemi artan diğer bir konu etki yatırımlarıdır. Etki yatırımlarında, yatırımın finansal getirisi yanında sosyal ve çevresel pozitif etkileri dikkate alınarak yatırım yapılır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nın (SKA) 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilmesiyle etki yatırımları yatırım dünyasında ön plana çıkan konulardan biri olmuştur. 2019 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye Ofisi ve İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (IICPSD), etki yatırım ekosistemleri oluşturmaya yönelik mevcut paydaşların değerlendirmesini yapmak ve fırsat/zorlukların belirlemek için “Etki Yatırım Ekosistemi Haritalama” metodolojisini ve “SKA Türkiye Yatırımcı Haritası”nı oluşturdu. Bu haritaya göre Türkiye için etki yatırımı yapılması öncelikli sektörler; Teknoloji ve İletişim, Ulaşım, Yenilenebilir Enerji ve Alternatif Enerji, Eğitim, Sağlık Hizmetleri, Yiyecek ve İçecek, Tüketim Ürünleri, Altyapı ve Finans sektörleri olarak belirlenmiştir. Türk girişimcilik ekosisteminde yer alan girişimcilerin bu alanlarda etki yatırımı yapmaları hem kar elde etmelerini hem de seçtikleri alanda çevresel ve sosyal bir sorunu gidererek pozitif bir etki sağlaması bakımından büyük bir öneme sahiptir (UNDP, 2021). Nitekim Global Entrepreneurship Monitor (GEM)’in hazırladığı 2020/2021 Global Girişimcilik Raporunda Türkiye’de yapılan toplam erken dönem girişimcilik faaliyetlerinin %79’unda sosyal etkinin her zaman göz önünde bulundurulduğu tespiti yapılmıştır (GEM, 2021).

3. Yöntem

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; COVID-19 pandemi döneminde Türkiye girişimcilerin aldıkları yatırımları detaylı olarak analiz etmektir. Ayrıca, Türk girişimcilik ekosisteminin genel yapısının ortaya koyulması ve de ekosistemde yer almak isteyen girişimcilere, yatırımcılara ve diğer ekosistem temsilcilerine yol gösterici nitelikte detaylı bir kaynak sağlanması hedeflenmiştir.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Çalışmanın evreni Türk girişimcilerin aldıkları yatırımlardır. Bu çerçevede, 15 Mart 2020 ilk tam kapanma tarihinden itibaren üçüncü kapanma döneminin sonu olan 15 Mayıs 2021 tarihine kadar Türk girişimcilerin aldıkları yatırımlar incelenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Girişimcilik alanında yapılan yatırımların verileri ne yazık ki düzenli olarak tek bir kaynakta yayınlanmamaktadır. Bu nedenle, çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir nitel araştırma yöntemi olup bir metindeki değişkenleri ölçmek amacıyla, sistematik tarafsız ve sayısal olarak yapılan analizdir (Wimmer & Dominick, 2000, 135–136). Öncelikle çalışmada kullanılacak bilgileri belirleyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından içerik ölçütleri belirlenmiştir. İçerik ölçütleri, yapılan literatür taraması ve haber bültenlerinde yer alan bilgilerin düzeyi göz önüne alınarak oluşturulmuştur. İçerik ölçütleri belirlendikten sonra, girişimcilik çalışmalarının yayımlandığı e-Girişim¹² ve Crunchbase¹³ haber bültenleri 15 Mart 2020-15 Mayıs 2021 dönemi için taranmıştır. Türk girişimciler tarafından kurulan 232 girişim hakkındaki haber, “kuruluş yılı, yatırım alan şirketin adı, faaliyet alanı, kurucuları, değerlendirme ve yatırım tutarı, yatırım turu, yatırımın kullanılacağı alan, katıldığı hızlandırma turu, yatırımın faaliyet alanı ile ilgili anahtar kelimeler ve yatırımcılar” açısından incelenmiştir. Değerleme ve yatırım tutarları, girişimin yatırım aldığı tarih itibarıyla Merkez Bankası tarafından açıklanan kurlar üzerinden ABD dolarına çevrilmiştir. Verilerin analizinde nicel analiz yöntemlerinden frekans ve yüzde kullanılmıştır.

4. Bulgular

Çalışma kapsamında incelenmiş haber bültenlerinden elde edilen bilgiler Microsoft Excel programında bir tabloda toplanmış, daha sonrasında gerekli sınıflandırma ve kodlamalar yapılarak frekans tabloları ve grafikler oluşturulmuştur. İlk olarak girişimlerin tanımlayıcı istatistikleri verilecektir. Tablo 1’de girişimlerin kuruluş yılı ve faaliyet alanı verilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere 14 aylık araştırma döneminde toplam 232 farklı girişim yatırım almıştır. 13 girişim araştırma döneminde birden fazla yatırım almıştır. Araştırmaya örnekleme dahil olan girişimlerin büyük çoğunluğu 2019, 2020 ve 2021 yıllarında kurulmuştur. Yatırım alan girişimlerin kuruldukları yıllar dikkate alındığında birçoğunun yeni kurulmuş olduğu söylenebilir. Girişimlerin faaliyet alanlarına bakıldığında ise, “Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri” kapsamında 29 girişim (%29,24), “FinTech” alanında 27 girişim (%11,64), “Sağlık Hizmetleri ve Teknolojileri” alanında 27 girişim (%11,64) ve Oyun faaliyet alanında 24 girişim (%10,34) yatırım almıştır.

Girişimlerin faaliyet alanları ile anahtar kelimelerle eşleştirilmiştir. Anahtar kelimelerin frekans ve yüzde dağılımları girişimcilik alanında ele alınan konular hakkında sınıflandırma yapmaya olanak tanımaktadır. Her girişim için minimum 1, maksimum 6 adet olmak üzere anahtar kelime seçilmiştir. 232 farklı girişimin faaliyet alanları değerlendirilerek 167 anahtar kelime elde edilmiştir. Tablo 2’de frekans dağılımı olarak anahtar kelimelerin %50’sini oluşturan sözcüklerin frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir.

12 <https://egirisim.com/>

13 <https://www.crunchbase.com/>

Tablo 1: Girişimcilerin Tanımlayıcı İstatistikleri

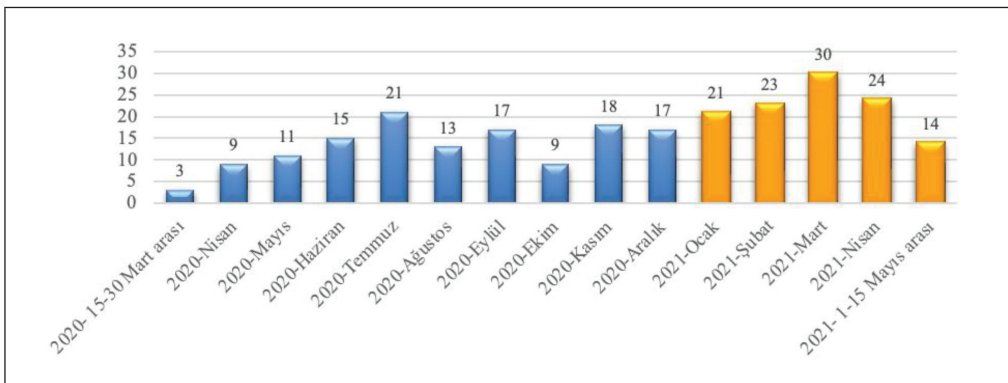
Faaliyet Alanı	Kuruluş Yılı													Faaliyet Alanı %			
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		2020	2021	Toplam
Ambalaj								1								1	0,43
Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri	1			1	1	2	2	1	10	8	3	15	11	14	1	69	29,74
Eğitim/Eğitmenlik			1			1					4	1	1		8	3,45	
Elektrik/ Elektronik																	
Üretimi	1							1			2	1		1	6	2,59	
Endüstriyel Teknoloji										1		2			3	1,29	
FinTech	1		1	2	2	2	1	1	4	6	4	4	3	1	1	27	11,64
Medya	1		2				1	3	4	4	1	3	6	1	22	9,48	
Oyun			1					1	2	3	9	5	3	24	10,34		
Pazaryeri					1			2	2	2	2	1	2	1	13	5,60	
Sağlık Hizmetleri ve Teknolojileri			2			1	4	5	3	2	3	5	2	2	27	11,64	
Sosyal Girişim									1		2				3	1,29	
Startup						1									1	0,43	
Tarım ve Gıda Teknolojileri						1		1	1	1	4	1	2		10	4,31	
Teslimat ve Lojistik							1	2	2	3	1	3	2		14	6,03	
Yayınçılık								1					1		2	0,86	
Yeşil-teknoloji girişi													2		2	0,86	
Toplam	1	3	4	3	4	3	7	8	24	26	32	36	38	36	7	232	100
Yıllar %	0,43	1,29	1,72	1,29	1,72	1,29	3,02	3,45	10,34	11,21	13,79	15,52	16,38	15,52	3,02	3,02	100

Tablo 2: Anahtar Kelimelerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Anahtar Kelimeler	Frekans	Oran (%)
Yazılım	69	9
Oyun	50	7
Mobil uygulama	40	5
E-ticaret	32	4
Bilgi teknolojileri	31	4
İnternet	30	4
Sağlık hizmeti	18	2
FinTech	17	2
SaaS	17	2
Finansal hizmetler	16	2
Yapay zekâ	16	2
Lojistik	14	2
Reklamcılık	10	1
Biyoteknoloji	8	1
Toplam	368	50

Tablo 2 incelendiğinde girişimcilerin en çok yazılım üzerinde (%9) çalışmış oldukları görülmektedir. Yazılım anahtar kelimesini takip eden oyun (%7) anahtar kelimesi; mobil oyun, video oyunları ve casual oyunlar, anahtar kelimelerinin toplamından oluşmaktadır. Bu da oyun sektörünün ne kadar gelişmiş olduğunu ve girişimcilere pek çok dalda ilerleme olanağı sunduğunu göstermektedir. Anahtar kelimeler arasında yer alan mobil uygulama, e-ticaret, bilgi teknolojileri ve internet teknolojileri, girişimlerin genel olarak internet üzerinden geliştirilen uygulamalar olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Yatırım alan girişimlerin aylara göre frekans dağılımları Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1: Girişimlerin Aylara Göre Frekans Dağılımları

15 Mart 2020 ile 15 Mayıs 2021 tarihleri arasında toplam 232 farklı girişim yatırım almış, bazı girişimlerin araştırma döneminde aldıkları yatırım sayısı birde fazla olduğu için alınan farklı tarihlerde alınan yatırım sayısı 245'e ulaşmıştır. Grafik 1'e göre 15 Mart- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında toplam 133 girişim yatırım almıştır. 1 Ocak-15 Mayıs 2021 tarihlerinde arasında ise toplam 112 girişim yatırım almıştır. COVID-19 pandemi ödeminin Türkiye'de başlangıcı olan 15-31 Mart tarihleri arasında sadece 3 girişim yatırım almıştır. 2020 yılı Nisan ayında 9 girişim ve 2020 Mayıs ayında 11 girişim yatırım almıştır. Nisan ve Mayıs aylarına bakıldığında 2021 yılında 2020 yılına göre daha fazla girişimin yatırım aldığı görülmektedir. Pandeminin Türkiye'de ilk başlangıç aşamasında girişimcilik sektörünün negatif etkilendiği ve yatırım alan girişim sayısında bu dönemde düşük olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Girişimciler, projeleri için genellikle finansal kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Gerekli finansal kaynakları kendi çevrelerinden ya da banka kredileri aracılığıyla gerçekleştirmelerine 'Bootstrapping' adı verilmektedir. Fakat çoğu zaman girişimcilerin kendi imkânları ya da banka kredileri fikirlerini gerçekleştirmek açısından yeterli gelmemektedir. Bu nedenle girişimcilik projelerinin gerçek hayata geçirilebilmesi için yatırım turlarına katılmaktadırlar. Girişimlerin hangi yatırım turunda yer aldıklarının belirlenmesi, kat ettikleri yolu göstermesi açısından önemlidir. 14 aylık araştırma döneminde girişimlerin yer aldıkları yatırım turuna göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Girişimlerin Yatırım Turuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yatırım Turu	Frekans	Oran (%)
Tohum	80	33
Belirtilmemiş	61	25
İlk tur	21	9
İkinci tur	18	7
Çıkış (Satın alındı)	14	6
Seri A	11	4
Seri A öncesi turda	11	4
Ön tohum yatırım turu	10	4
Yeni tur	5	2
Corporate Round	2	1
Devam yatırımı	2	1
Öz sermaye yatırımı	2	1
Seri B	2	1
Seri C	2	1
Beşinci tur	1	0
Seri F	1	0
Köprü yatırımı	1	0
Seri D	1	0
Toplam	245	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere girişimlerin %25'inin hangi yatırım aşamasında oldukları açıklanmamıştır. %4'ü Ön tohum (Pre-seed) turunda yatırım almıştır. Ön-tohum turu, yeni bir şirkete fon sağlamanın ilk aşamasıdır. Bununla birlikte, çalışmaya katılan girişimlerin %33'ü tohum yatırımı almışlardır. Girişimcilerin büyük çoğunluğunun ilk yatırım aşamasında olduğu söylenebilir.

Bir girişim kendi kullanıcı tabanını geliştirdiğinde ve tutarlı gelir rakamları elde etmeye başladığında Seri A yatırım turuna (Seri A funding) geçebilir. Çoğu zaman girişimciler bu turda aldıkları yatırımları projelerini/ ürünlerini geliştirmek, ekiplerini büyütmek, yeni teknolojiler satın almak ve farklı pazarlarda kullanıma geçirmek için kullanırlar. Katılımcıların % 4'ü Seri A türü yatırım almışlardır.

Seri B, C, D, E, F yatırım turları da (Seri B, C, D, E, F funding) girişimcilerin projelerini/ ürünlerini geliştirme aşamasını tamamladıktan sonra katıldıkları turlardır. Katılımcıların sadece %1'i Seri B yatırım turunda yatırım almışlardır. Girişimcilerin çok başarılı olduğu ve yatırımcıların yaptıkları yatırımının karşılığını alması çok muhtemel girişimler Seri C yatırım turuna (Seri C funding) ve daha sonraki Seri D (Seri D funding) turuna katılırlar. Katılımcıların %1'nin Seri C turda yatırım aldıkları ve sadece 1'er girişimin Seri D ve Seri F (Seri F funding) yatırım turuna katıldıkları Tablo 3'te görülmektedir. Yatırım toplama turlarında diğer bir önemli aşama çıkış aşamasıdır. 2019 yılında 20 adet girişim girişimcilik ekosisteminden çıkmıştır (Tekin, 2021). Bu sayı 14 aylık çalışma döneminde 14 olarak belirlenmiştir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporu'nda Ön-tohum, Tohum, Seri A,B,C,D,F turları için Türkiye ortalama yatırım tutarları verilmiştir. Türkiye ortalamaları ile 15 Mart 2020- 15 Mayıs 2021 COVID-19 pandemi döneminde yatırım miktarları açıklayan girişimlerin yatırım ortalamalarını karşılaştırmak Türk girişimcilik ekosisteminin durumunu daha iyi anlayabilmemize olanak sağlayacaktır. Bu nedenle Tablo 4'de Ön-tohum, Tohum, Seri A,B,C,D,F turları için Türkiye ortalamaları ve çalışmaya katılan girişimlerin ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Tablo 4: Seçilmiş Turlar Başına Yatırım Tutarı ve Türkiye 2020 Ortalaması

Yatırım Turu	Girişimlerin Yatırım Tutarı Ortalaması (USD)	Yatırım Tutarı Türkiye Ortalaması (USD)*
Ön-tohum	529.172	<500.000
Tohum	972.448	≈ 200.000
Seri A	10.919.900	≈ 1.000.000
Seri B	84.000.000	
Seri C	66.000.000	
Seri D	6.019.093	>1.000.000
Seri F	100.000.000	

* Ortalama yatırım tutarı değerleri, T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporundan alınmıştır.

Ön-tohum turu yatırım tutarı Türkiye ortalaması 500 bin \$'in altında olduğu bilinmektedir. Çalışma döneminde 529 bin \$ tutarında bir ortalama elde edilmiştir. Tohum turu Türkiye ortalaması ise 200 bin \$ seviyesinde iken çalışma döneminde bu tutarın 972 bin \$ seviyesine yükseldiği görülmektedir. Seri A turda yine Türkiye ortalamasına yakın değerler bulunmuştur. Yatırım başına en büyük yatırım tutarının açıklandığı tur ise Seri F turdur. Çalışma sonuçlarının Türkiye ortalamaları ile uyumlu olduğu yalnızca tohum yatırım turunda Türkiye ortalamasının üzerine çıktığı görülmektedir.

Hızlandırma programları girişimcilerin ihtiyaç duydukları tüm kaynaklara hızlıca ulaşabilmelerini sağlamak için bir tür destek mekanizmasıdır. Girişimciliğin dünya genelinde artmasıyla hızlandırma programlarının sayısı da hızla artmıştır. Hızlandırma programları girişimcilere ofis, hibe desteği, mentorluk, yatırım, global erişim, teknoloji, eğitim, pazarlama, danışmanlık, ve network gibi destekler vermektedirler. Tablo 5'te hızlandırma programları ile ilgili durumları verilmiştir.

Tablo 5: Girişimlerin Hızlandırma Programına Katılım Durumu Frekans ve Yüzde Dağılımları

Hızlandırma Programına Katılma Durumu	Frekans	Oran (%)
Herhangi bir bilgi belirtilmemiş	172	74
Hızlandırma Programına Katılanlar	60	26
1 Tane Hızlandırma Programına Katılanlar	46	20
2 Tane Hızlandırma Programına Katılanlar	13	6
3 Tane Hızlandırma Programına Katılanlar	1	0
Genel Toplam	232	100

Araştırma döneminde incelenen girişimlerin %74'ünün herhangi bir hızlandırma programına katılıp katılmadıkları konusunda herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Hızlandırma programına katıldığı bilgisine erişilen girişim oranı %26'dır. Hızlandırma programına katılan girişimlerin büyük çoğunluğu (%20) tek bir programa katılmışlardır. Girişimlerin %6'ı iki tane hızlandırma programına katılmıştır, 1 girişim ise 3 tane hızlandırma programına katılmıştır.

Girişimlerin katıldıkları hızlandırma programları ve katılımcı sayısına göre frekansları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Girişimlerin Katıldıkları Hızlandırma Programları

Hızlandırma Programı	Girişim	F	%	Hızlandırma Programı	Girişim	F	%
Albaraka Garaj	Clotie			PİLOT (Türk Telekom) Hiz. Programı	Birfatura		
	Hiwell	3	4		Monday Hero	4	5
	Vomsis				Robomotion		
Arya Yatırma Hazırlık Hiz. Programı	NutzenTech	1	1	Barty			
BBVA Momentum	Biryudumkitap	2	3	ikas			
	Twin			KolayBi'			
BTM İstanbul Hızlandırma Kampı	DigiME	1	1	Pisano	5	7	
EIT Food- Accelerator Network Bilbao	Nanomik	1	1	Workiom			
Empowering Women in Agrifood (EWA) Prog.	Kadınların Elinden	1	1	Navlungo			
Endeavor ScaleUp Hızlandırma Programı	Ekmob			Nanomik	1	1	
	Entekno	2	3	Samsun Teknopark Kuluçka Merkezi Hiz. Prog.	Adapha	1	1
Game Factory Booster	Ela Game Studio	1	1	StartersHub XO programı	Nanomik	1	1
Garanti BBVA Partners Girişimi	Sertifier	1	1	Teknopark Ankara'nın kuluçka merkezi NAR	SwordSec	1	1
Hamdi Ulukaya Girişimi	Sertifier	1	1	Viveka Hızlandırma programı	SwordSec	1	1
Havelsan JET Hızlandırma Programı	SwordSec	1	1	Paratic			
IFA Paris Foundry Hızlandırma Programı	T-Fashion	1	1	Visa İnovasyon Programı	UserGuiding	3	4
Innagate Uluslararası Hızlandırma Programı	WalkoVR			Cameralyze			
	Invidyo	3	4	BrandFace			
	GmPly			Wastespresso			
				WinGlobal	2	3	

Hızlandırma Programı	Girişim	F	%	Hızlandırma Programı	Girişim	F	%
InsurTech Programı	Akıllıfon	1	1	Workincubation	Spechy	1	1
	Navlungo				NutzenTech		
Innovate21st	ParkPalet	3	4		Enhancer		
	PulpoAR				Evimdeki psikolog		
	Mottojoy				Mindsite		
İTÜ Çekirdek Hızlandırma Programları	Scrubb	4	5	Workup Girişimcilik Programı	Octovan	10	14
	Hubbox				Verilogy		
	Missafir				GmPly		
	ServisSoft				Barty		
	SmartOpt				UserGuiding		
KWORKS	Akaunting	5	7		Cameralyze		
	Missafir			Y Combinator Hızlandırma Programı	Kunduz	2	3
	Jetlexa				PreFlight		
	Jetlexa			Yeni Fikirler Yeni İşler (YFYİ)	Invidyo	2	3
Lonca Girişimcilik Merkezi	Pollective	3	4		Inofab Health		
	Sopyo			Yolculuğun Öncüleri programı	Bren	1	1
NXT Programı	Lumnion	1	1	500 Startups Hızlandırıcı Programı	FineDine	1	1
PharmUp	GENZ						
	Biotechnology	2	3				
	Medklik						
Genel Toplam		74	100	Genel Toplam		74	100

Tablo 6’te görüldüğü üzere yatırım alan girişimlerin en çok katıldığı hızlandırma programı (%14) Workup Girişimcilik Programı’dır. Bu programı 7% frekans ile QNBAYOND Hızlandırma Programı ve KWORKS programları takip etmektedir. Workup Girişimcilik Programı İş Bankası tarafından kurulan teknoloji odaklı girişimleri destekleyen bir hızlandırma programıdır. Bu programa katılan girişimler incelendiğinde büyük çoğunluğunun bilgi teknolojileri ve hizmetleri alanında faaliyet gösterdiği, birer adet girişimin ise yeşil-teknoloji, eğitim teknolojisi, FinTech ve teslimat taşıma alanında yer aldığı tespit edilmiştir. QNBAYOND Hızlandırma Programı, Workup Girişimcilik Programı ile benzer faaliyet alanında yer alan girişimlere hızlandırma programı sunmuştur sadece ek olarak tarım ve gıda teknolojileri girişimlerine de hızlandırma programında yer verdiği görülmüştür.

Girişimlerin aldıkları değerlendirme ve yatırım tutarlarını incelemek Türk girişimcilik sektörünün mevcut durumu ve gücünü tespit etmek açısından önemlidir. Tablo 7’de aylara göre değerlendirme ve yatırım tutarını açıklayan girişimlerin bilgileri yer almaktadır.

Tablo 7: Aylara Göre Girişimlerin Değerleme ve Yatırım Tutarları

Aylar	Değerleme Alan Girişim Sayısı	Değerleme Tutarını Açıklayan Girişim Sayısı	Değerleme Tutarı Milyon USD	Yatırım Tutarını Açıklayan Girişim Sayısı	Yatırım Tutarı Milyon USD	Girişim Başına Ort. Yatırım Tutarı Milyon USD
15-31 Mart 2020	3	1	1,89	2	7,00	3,50
4.2020	9	2	1,72	4	3,13	0,78
5.2020	11	5	10,20	4	2,64	0,66
6.2020	15	8	80,34	10	9,47	0,95
7.2020	21	8	28,76	15	199,85	13,32
8.2020	13	10	17,63	4	2,29	0,57
9.2020	17	11	25,72	7	6,56	0,94
10.2020	9	2	3,80	7	43,33	6,19
11.2020	18	7	3.330,42	11	232,27	21,12
12.2020	17	7	20,37	9	9,00	1,00
1.2021	21	12	876,25	13	142,43	10,96
2.2021	23	11	29,99	10	118,61	11,86
3.2021	30	17	59,94	10	308,85	30,89
4.2021	24	11	75,78	14	25364	18,12
1-15 Mayıs 2021	14	8	9,65	6.00	6,99	1,16
2020 Yılı Toplam	133	61	3.520,85	73	515,54	7,06
2021 Yılı Toplam	112	59	1.051,61	53	830,53	15,67
Genel Toplam	245	120	4.572,46	126	1.346,07	10,68

14 aylık araştırma döneminde toplam 4 milyar 573 milyon \$ değerlendirme ve 1 milyar 346 milyon \$ tutarında Türk girişimcilerin kurduğu girişimlere yatırım yapılmıştır. 2020 Mart'taki 15 günlük dönem, yatırım alan girişim sayısının en az olduğu dönemdir. 2020 Mart döneminde, 2013 yılında kurulan temizlik hizmetleri sunan Temizlikyolda adlı girişim, beşinci yatırım turlarında 1,89 milyon \$ değerlendirme almış, aldıkları yatırım tutarı ise açıklanmamıştır. 1-15 Mart 2020 döneminde yatırım tutarını açıklayan 2 girişime toplam 7 milyon \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Yatırım alan girişimlerden ilki 2010 kurulan medya şirketi Superpeer ve ikincisi ise 2012 yılında kurulan, bir site yönetimi yazılımı olan Apsiyon adlı girişimdir. Mart 2020'de başlayan pandemi döneminin çekimserliğinin yatırımcıları etkilediği söylenebilir.

2020 Mart ayında 7 milyon \$ olan yatırım tutarı, Nisan ve Mayıs aylarında yaklaşık 3 milyon \$ civarında seyir etmiş, tam kapanma yasaklarına ara verildiği Haziran ayında yaklaşık 9.5 milyon \$ tutarına ulaşmıştır. Temmuz ayında ise ciddi bir artış olmuş ve yatırım tutarı yaklaşık 200 milyon \$ seviyesine ulaşmıştır. 2020 yılının en yüksek yatırımı Temmuz ayında gerçekleşmiştir. Yatırım toplamının 130 milyon \$ tutarındaki kısmını, e-ticaret ve mobilya üretimi üzerine kurulmuş olan ve öz sermaye yatırımı alan Vivense şirketine aittir.

Diğer 200 milyon \$ yatırım tutarını yakalayan dönem ise 2020 Temmuz ayıdır. Sağlık hizmetleri ve teknolojileri alanında hizmet veren Carbon Health girişimi 100 milyon \$ tutarında yatırım almış aynı şekilde eğitim/eğitmenlik alanında hizmet veren Udemy girişimi de 100 milyon \$ tutarında yatırım almıştır.

Genel olarak, 9 ay 15 günlük 2020 döneminin yatırımlar açısından 4 ay 15 günlük 2021 döneminden daha geride kaldığı söylenebilir. 2020 yılında açıklanan yatırımların toplam tutarı yaklaşık 516 milyon \$ iken 2021 yılında açıklanan yatırımların tutarı yaklaşık 830 milyon \$ tutarındadır. 2021 yılının en çok yatırım alan girişimi Mart ayında ikinci yatırım turunda 300 milyon \$ yatırım alan online alışveriş sitesi Getir'dir. Getir 2021 yılının Ocak ayında Seri B yatırım turunda 128 milyon \$ yatırım alarak toplamda 428 milyon \$ yatırım ile en çok yatırım alan Türk girişimi olmuş hem de 2.6 milyar \$ değerlendirme ile unicorn olmuştur.

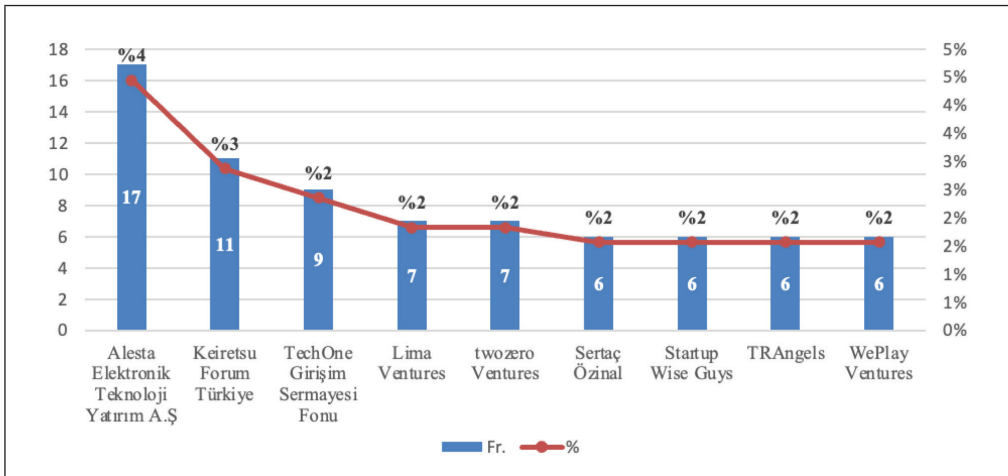
2021 yılının en çok yatırım alan ikinci ayı Nisan ayıdır. Nisan ayında, 2014 yılında kurulan ambalaj sektöründe yer alan Probak ambalaj yaklaşık 145 milyon \$'a Constantia Flexibles tarafından satın alınmıştır. Yatırım büyüklüğü açısından Probak ambalajı, 2017 yılında kurulan ve bir oyun şirketi olan Tripledot aldığı ilk tur yatırım olan 78 milyon \$ ile takip etmektedir.

Yatırım alan girişimlerin faaliyet alanlarını incelemek Türk girişimcilerin hangi alanlara yöneldiğini anlamımıza yardımcı olacaktır. Tablo 8'de 14 aylık araştırma döneminde faaliyet alanlarına göre açıklanan yatırım tutarı ve toplam girişim adedi verilmiştir. En fazla yatırım alan girişim sayısına sahip faaliyet alanı Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri'dir. Genel olarak teknoloji tabanlı girişimler yatırıma konu olmaktadır. Diğer yandan yatırım tutarı olarak en fazla yatırım alan faaliyet alanı Pazaryeri'dir. Pazaryeri e-ticareti kolaylaştıran, alıcı ve satıcının bir pazaryeri yöneticisi tarafından bir araya getirildiği online alışveriş platformlarına verilen isimdir. En fazla yatırım tutarına sahip ilk üç sıradaki pazaryeri girişimleri arasında Getir, Yollando ve Barakatech yer almaktadır. Yatırım tutarı miktarına göre ikinci sırada yer alan faaliyet alanı Oyun alanıdır.

Tablo 8: Faaliyet Alanlarına Göre Girişimlerin Aldıkları Toplam Yatırım Tutarı

Faaliyet Alanı	Girişim Sayısı	Açıklanan Toplam Yatırım Tutarı (Milyon USD)	Yatırım Tutarı (%)
Ambalaj	1	144,8	11
Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri	69	135,6	10
Eğitim/Eğitmenlik	8	102,4	8
Elektrik/Elektronik Üretimi	6	28,8	2
Endüstriyel Teknoloji	3	0,5	0
FinTech	27	144,8	11
Medya	22	16,4	1
Oyun	24	206,0	15
Pazaryeri	13	429,8	32
Sağlık Hizmetleri ve Teknolojileri	27	116,9	9
Sosyal Girişim	3	1,0	0
Startup	1	2,0	0
Tarım ve Gıda Teknolojileri	10	5,2	0
Teslimat ve Lojistik	14	11,2	1
Yayıncılık	2	0,6	0
Yeşil-teknoloji girişimi	2	0,0	0
Genel Toplam	232	1.346,1	100

Araştırma döneminde, toplam 382 yatırımcı/yatırımcı grubu girişimlere yatırım yapmışlardır. Bu yatırımcılar ve yatırımcı grupları arasında frekansı en yüksek olanlar Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2: Frekansı En Yüksek Yatırımcı Grubu ve Yatırımı

Grafik 2’de görüldüğü üzere, frekansı en yüksek yatırımcı/yatırımcı grupları arasında bir tane bireysel yatırımcı bulunmaktadır. Bankalararası Kart Merkezi (BKM) eski Genel Müdürü ve Turkish Bank Yönetim Kurulu Üyesi Sertaç Özinal altı ayrı girişime yatırım yapmıştır. 2012 yılı sonunda yüksek büyüme potansiyeline sahip teknoloji şirketlerine yatırım yapmak amacıyla kurulan Alesta Elektronik Teknoloji Yatırım A.Ş 14 aylık dönemde adet olarak en fazla yatırımı gerçekleştiren yatırım şirketi olmuştur. Alesta Yatırımı, Keiretsu Forum Türkiye Melek Yatırımcılık ağı takip etmektedir. Keiretsu Forum, dünyanın en büyük yatırımcı ağlarından biridir. 4 kıtada 53 şubesi ve 3.500’ün üzerinde akredite – lisanslı yatırımcı üyeye sahiptir (<https://keiretsuforum.com.tr>). 382 adet yatırımcı/yatırımcı grubu arasından sadece 71 tanesi birden fazla girişime yatırım yapmıştır. Pandemi döneminde girişimcilik sektörünün genel olarak 1 defa yatırım yapan yatırımcıların destekleri ile büyüdüğü söylenebilir.

5. Sonuç

31 Aralık 2019 tarihinde Çin’in Yuhan şehrinde ilk vakanın tespit edilmesi ile başlayan ve tüm dünyayı saran bir pandemi krizine yol açan COVID-19 virüsünün etkisi sadece sağlık alanı ile kısıtlı kalmamış, dünya çapında büyük bir ekonomik etki yaratmıştır. Türkiye’de ise ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde görülmüş, 15 Mart itibariyle ulaşım, kapanma vb. kısıtlamalar uygulanmaya başlanmıştır. COVID 19 pandemisi, bir çok ekonomide 2008 ekonomik krizinden daha büyük bir krize neden olmuştur (Galindo-Martín vd., 2021). Girişimcilik faaliyeti ise bu olumsuzluğu azaltmak için dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Özellikle yeni-normal olarak adlandırdığımız bu dönemde girişimcilik ve girişimlerin aldıkları yatırımların ekonomik sisteme katkısının önemi artmıştır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de ilk defa tam kapanmanın başladığı 15 Mart 2020 tarihi ile üçüncü tam kapanma döneminin sonu olan 15 Mayıs 2021 tarihleri arasında Türk girişimcilerin aldıkları yatırımların incelenmesidir. Böylece pandemi döneminde Türk girişimcilik ekosistemine yapılan yatırımların detaylı olarak ele alınarak girişimci ve yatırımcılar başta olmak üzere ekosistemin tüm oyuncularına yol gösterici bir kaynak oluşturulması hedeflenmiştir. Çalışmada içerik analizi yapılarak Türk girişimcilik ekosisteminin 14 aylık durumu tespit edilmiştir.

2020 yılının Mart ayı ile 2021 Mayıs ayları arasında Türk girişimcilik ekosistemindeki 232¹⁴ farklı girişim yatırım almıştır. Yatırım alan girişimlerin faaliyet alanlarının çoğunluğu, Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri, FinTech, Sağlık Hizmetleri ve Teknolojileri ve Oyun alanında yer almaktadır. GEM’in hazırladığı 2020/2021 Global Girişimcilik Raporunda ülkeler kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasılatlarına (GSYİH) göre üç ayrı gruba ayrılmaktadır. Türkiye, Level B ülke grubunda yer almaktadır. Rapora göre, 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye ile aynı gelir grubunda yer alan Polonya, İspanya ve Slovenya’da da girişimcilik faaliyetlerinin ağırlıklı olarak bu dört faaliyet alanında yapılmıştır (GEM, 2021).

Faaliyet alanları ile eşleştirilen anahtar kelimeler arasında en yüksek frekansa sahip olanlar ise; yazılım, oyun, mobil uygulama ve e-ticarettir. Türkiye’nin büyüyen genç nüfusu dijital olarak aktif bir nüfus özelliğine sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporu’na göre Türkiye; Facebook için 10., Instagram ve Twitter için 6., TikTok için 3., YouTube için 8. ve toplam uygulama indirme sayısına göre 7. en büyük pazardır. Yatırım alan girişimlerin faaliyet alanları bu

14 Araştırma döneminde birden fazla yatırım alan girişimlerle birlikte yatırım sayısı 245’e ulaşmaktadır.

alanlarla paralellik göstermektedir. Girişimlerin kuruluş yıllarına bakıldığında ise yoğunlukla 2019-2021 yılları arasında toplandıkları görülmektedir. Yatırım alan girişimlerin kuruldukları yıllar dikkate alındığında birçoğu yeni girişimlerdir. GEM'in hazırladığı 2020/2021 Global Girişimcilik Raporunda yer alan 43 ülkede arasında yapılan anket çalışması göstermektedir ki pandemi nedeniyle işini durduran/kapatan bir kişiyi tanıyan 18-64 yaş arası yetişkinlerin oranı, pandemi nedeniyle bir yeni bir iş kuranların oranından fazladır (GEM, 2021). Dünya genelinde böyle bir durum söz konusu iken Türk girişimcilik ekosistemindeki girişimlerin aldıkları yatırımlar açısından iyi bir performans sergilediği söylenebilir.

COVID-19 nedeniyle tam kapanma dönemlerinin yaşandığı 2020 yılının Mart ayı ile 2021 Mayıs ayları arasında Türk girişimcilik ekosistemindeki 232¹⁵ farklı girişime toplam 1 milyar 346 milyon \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Ortalama yatırım tutarı 10.680 \$ olarak gerçekleşmiştir. 2020 Mart'taki 15 günlük dönem, ülkemiz açısından belirsizliğin hâkim olduğu ve geleceğe ilişkin öngöründe bulunulamayan bir sürece denk gelinmesi sebebiyle, yatırım alan girişim sayısının en az olduğu dönemdir. Bu dönemde sadece 3 tane girişim yatırım almıştır.

Yatırımların büyük bir çoğunluğu tohum yatırımı olarak gerçekleşmiştir. Çalışma tohum turundaki yatırımların ortalaması yaklaşık olarak 970 bin \$ tutarında olup, 2020 Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir tutardır. Yatırımcıların, Türk girişimcilerin projelerine tohum aşamasında yüksek bir ilgi gösterdiği söylenebilir.

COVID-19 pandemisi girişimci rol modellerini ve tutumlarını etkilemiştir (GEM, 2021). COVID-19 pandemisi nedeniyle girişimciler dünyanın karşılaştığı yeni zorluklara çözümler üretmeye çalışmış hem de değişen piyasa koşulları ve değişen kurallara ayak uydurmaya çalışmışlardır. Adet olarak en fazla yatırım alan girişimlerin faaliyet alanı Bilgi Teknolojileri ve Hizmetleri'dir. Pandemi döneminde teknoloji adaptasyonun önemi artmış, genel olarak teknoloji tabanlı girişimlerin yatırıma konu olduğu görülmüştür. Pandemi döneminde yapılan diğer çalışmalarda benzer sonuçları elde edilmiş, teknoloji adaptasyonunu ve dijitalleşmesinin kritik öneminin girişimler tarafından daha fazla dikkat çektiği ve girişimlerin iş yapış şekillerinde değişikliklere gidildiği tespit edilmiştir (Sarıoğlu, 2020). Ayrıca pandemi döneminde Türk girişimcilik ekosisteminde yenilikçi çalışmalarda bir azalma olmamış, toplam patent faydalı model başvuru sayılarında bir düşüş yaşanmamıştır (Köker & Alan, 2021). En yüksek yatırım tutarına sahip olan faaliyet alanı ise Pazaryeri'dir. Pandemi sürecinin tüm olumsuz etkilerine rağmen bazı girişimciler eve teslim, virüsün buluşmasını önleyecek ürünlerin satılması gibi faaliyetler nedeniyle bu sürecin olumsuzluklardan etkilenmemişlerdir (Galindo-Martín vd., 2021). Etkilenmeyen girişimlerin başında da pazaryeri girişimleri gelmektedir.

Türkiye'de 2010 yılından beri hızlandırma programlarının sayısı hızlıca artmıştır. Son dönemde fintech girişimciliğin popülaritesinin artmasıyla birlikte sekiz banka fintech odaklı hızlandırma programı açmışlardır. Aynı zamanda 15 teknoparkta hızlandırma programı açmışlardır. (Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporu, 2020). Çalışma sonuçlarına göre de en fazla girişimin katıldığı program İş Bankası'nın Workup Girişimcilik programıdır. Girişimlerin katılımları açısından ilk üç sırada yer alan (Workup Girişimcilik, QNBAYOND Hızlandırma Programı ve KWORKS) programlar genel olarak teknoloji ve fintech faaliyet alanındaki girişimleri programlarına almaktadırlar.

15 Araştırma döneminde birden fazla yatırım alanlarla birlikte yatırım adeti 245'e ulaşmaktadır.

Bireysel olarak en fazla yatırım yapan kişi Sertaç Özinal, kurum ise Alesta Yatırım'dır. En aktif melek yatırım ağı ise Keiretsu Forum Türkiye'dir. Sertaç Özinal'ın özellikle finansal teknoloji şirketleri tarafından tercih edilen bir yatırımcı olduğunu ve pek çok girişime akıllı para¹⁶ yatırımı yaptığını belirtmekte fayda görülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye açısından en yüksek yatırım rakamlarının görüldüğü, değeri 1 milyar \$'ı aşan unicorn¹⁷ şirketlerimizin sayısının arttığı oldukça verimli bir süreç geride bırakılmıştır. Pandeminin tüm dünyada pek çok alanda yarattığı olumsuz etkilerin aksine, girişimcilik alanında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ülkemiz de bu dönemde olumlu yönde ayrılan nadir ülkelerden birisi olmuştur. Tüm bu olumlu gelişmelerin yanı sıra girişim başına yapılan ortalama yatırım tutarı, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'ndeki 25 bin \$ ve 25 bin € ortalamasının gerisinde kalmıştır. Bu da yapılan yatırım tutarlarının artırılması gerektiğini ve bu alanda kamu ve özel sektör aracılığıyla çalışmalar yürütülmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmanın yazarları olarak makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduğumuzu beyan ederiz.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmanın sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

Kaynakça

- Boin, A. & McConnell, A. (2007). Preparing for critical infrastructure breakdowns: The limits of crisis management and the need for resilience. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 15(1), 50–59.
- Brünjes, J. & Revilla-Diez, J. (2013). 'Recession push' and 'prosperity pull' entrepreneurship in a rural developing context. *Entrepreneurship and Regional Development*, 25(3–4), 251–271.
- Cansız, M., Kurnaz, Z. & Yavan, N. (2018). Girişimcilik ekosisteminde Türkiye için yeni bir araç: Yenilik merkezleri/ağları. *Verimlilik Dergisi*, (4), 7-69.
- Crunchbase, (2021). Data as a service. Erişim Tarihi: 01.07.2021, <https://crunchbase.com>
- Doern, R. (2016). Entrepreneurship and crisis management: The experiences of small businesses during the london 2011 riots. *International Small Business Journal*, 34(3), 276–302.
- Egirişim, (2021). Girişimcilik ve teknoloji. Erişim Tarihi: 01.07.2021, <https://www.egirişim.com>
- Eser, G. & Yıldız, M. L. (2015). Türkiye'de girişimcilik araştırmalarının odağı nedir?–Yazın üzerine bir İnceleme. *Öneri Dergisi*, 11(43), 91-117.
- Galindo-Martín, M. Á., Castaño-Martínez, M. S. & Méndez-Picazo, M. T. (2021). Effects of the pandemic crisis on entrepreneurship and sustainable development. *Journal of Business Research*, 137, 345-353.

16 Smart Money: Sahip olunan ilişki ağı, bilgi ve tecrübe düzeyi, sektör deneyimi yolu ile girişimlere yapılan nakdi olmayan yatırım türü.

17 Unicorn: Tekboynuz.

- GEM, (2021). Global Entrepreneurship Monitor 2020/2021 Global Report. Erişim Tarihi: 04.10.2021, <http://gemconsortium.org>
- Grube, L. E. & Storr, V. H. (2018). Embedded entrepreneurs and post-disaster community recovery. *Entrepreneurship and Regional Development*, 30(7-8), 800-821.
- Irvine, W. & Anderson, A. (2004). Small tourist firms in rural areas: Agility, vulnerability and survival in the face of crisis. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 10(4), 229-246.
- Keiretsu Forum, Keiretsu Forum Türkiye Melek Yatırımcılık Ağı, Erişim Tarihi: 04.10.2021, <https://keiretsuforum.com.tr>
- Köker, A. R. & Alan, H. (2021). COVID-19 Küresel salgın sürecinin işletmelerin teknik yenilik faaliyetlerine yansımaları: Patent başvuruları üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 267-280.
- Kurt Gümüş, G. (2020). Entrepreneurial performance of Turkey with startup insights. İçinde Bener Güngör, Ceyda Yerdelen Kargın, Musa Gün (ed.). *Researches on Financial Performance*, Nobel Bilimsel Eserler.
- Linnenluecke, M. K. & McKnight, B. (2017). Community resilience to natural disaster: The role of disaster entrepreneurship. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 11(1), 166-185.
- Meyer M., D. Libaers, B. Thijs, K. Grant, W. Glanzel, & K. Debackere (2014). Origin and emergence of entrepreneurship as a Research Field. *Scientometric*, 98: 473-485.
- Moore, J. F. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71 (3), 75-86.
- Sarioğlu, K. (2020). COVID-19 Salgınının Türkiye'deki girişimciler ve faaliyetleri üzerinde etkileri: Nitel bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 15(2), 55-77.
- Sönmez, A. & Toksoy, A. (2014). Türkiye'de girişimcilik ve Türk girişimci profili üzerine bir analiz. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 41-58.
- Startupwatch. (2021). Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2021 2. Çeyrek Raporu. Erişim Tarihi: 08.09.2021, <https://www.startups.watch>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi (2020). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Türkiye Girişimcilik Ekosistemi 2020 Raporu. Erişim Tarihi: 02.06.2021, <https://www.invest.gov.tr/en/library/publications/lists/investpublications/the-state-of-turkish-startup-ecosystem.pdf>
- Tekin, E. (2021) Türkiye'de start-up ekosistemi üzerine bir değerlendirme. *Econder International Academic Journal*, 5(1), 33-48.
- UNDP (2021). SKA Türkiye yatırımcı haritası. Erişim Tarihi: 10.03.2021, <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/corporatereports/SDG-investor-map.html>
- Wimmer, D.D. & Dominick, J.R. (2000). *Mass media research: An introduction*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Xu, Z., Wang, X., Wang, X. & Skare, M. (2021). A comprehensive bibliometric analysis of entrepreneurship and crisis literature published from 1984 to 2020. *Journal of Business Research*, 135, 304-318.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

COVID-19 affected many industries in the world; the increasing uncertainty about how long the process will continue in the world economy has caused a decrease in consumer demand and a decrease in money flow in the financial system. In the study, it is targeted to deeply analyze the period which is called as new-normal and guide ecosystem members in terms of the investments received by the Turkish entrepreneurship ecosystem.

Methodology

Qualitative research method was used in the study. Content analysis is a qualitative research method and is a systematic, unbiased and numerical analysis to measure the variables in a text. Content analysis parameters were determined according to the literature review. Content analysis was applied to two news bulletins from March 2020 and May 2021 reveals patterns in the Turkish entrepreneurship ecosystem. Establishment year, name of startups, field of activity, founders of startups, valuation and investment values, financing round, acceleration program, keywords related to field of activity, investors of startups were analyzed. The valuation and investment amounts have been converted into USA dollars at the rates announced by the Central Bank as of the date the startup received investments.

Findings

232 different startups in the Turkish entrepreneurship ecosystem received investments between March 2020 and May 2021. The majority of field of activity were the startups in information technologies and services, fintech, health services and technologies, and gaming. Among the key words related to the field of activity, the ones with highest frequency were software, game, mobile application, and e-commerce. Approximately, a total of \$1 billion 346 million was invested in 232 startups in Turkish entrepreneurship ecosystem. The average investment amount per startup was \$10,680 and more than 200 startups received investment in the study period. While 133 startups received investment from March 15- December 31, 2020, 112 startups received investment from January 1- May15, 2021. It was seen that the ecosystem was negatively affected at the initial stage of the pandemic in Turkey and the number of entrepreneurs receiving investments was low during this period.

It was not disclosed any information about 25% of startups' financing round in news bulletins. The top funding round was a seed round (33%). Investment amounts of Pre-seed, Seri A, B, C, D, F funding rounds were consistent with Turkey averages. On the other hand the seed funding rounds' investment were significantly above the Turkey averages. No information could be obtained about whether %74 of startups participated in any acceleration program or not. While the vast majority of startups participated in one acceleration program (20%), the 6% of startups participated in two acceleration programs. Only one startup participated in three different programs. İş Bank' Workup Entrepreneurs Program was the most participated program (14%). This program was followed by QNBeyond Acceleration Program and KWORKS programs with a frequency of 7%.

During the 14-month research period, a total of \$4 billion 573 million in valuations and \$1 billion 346 million in investments were made in initiatives established by Turkish entrepreneurs. The highest number of startups were in the information technologies and services field of activity. The highest amount of investment was in the marketplace field of activity. The highest investment amount of 2021 belongs to marketplace startup Getir. In 2021, Getir received 300 million investment in the second funding round in March, it had received \$128 million in investments in the Series B funding round in January, made it the most invested Turkish startup with a total investment of \$428 million, and became unicorn with a valuation of \$2.6 billion. In addition, Sertaç Özinal was the person who made the most investment individually, and Alesta Yatırım was the institution. As a result, we left behind a very productive period in which the highest investment amounts for Turkey and the number of our unicorn companies with a value exceeding \$1 billion increased.

Conclusion and Discussion

This study stated that during the new-normal period, contrary to other fields the investments received by the Turkish entrepreneurship ecosystem continue to increase. Turkey's entrepreneurship ecosystem maintained its successful activity as the amount of investment reached an all-time high by more than tripling the amount raised in 2020 within the first quarter of 2021. The rise was largely driven by Getir which completed two large funding rounds constituting more than 80% of total funding in the first five months in 2021. Despite the fact that there is still uncertainty heading towards the other half of 2021, the adaptation to the new-normal with the aid of technological improvements highlighted the importance of technology startups. Startups will maintain playing significant roles in the sustainability and development of the new lifestyle post-pandemic. In addition, the average investment amount per startup in the Turkish entrepreneurship ecosystem is below the European and American averages. It is crystal-clear that it is crucial to carry out studies in the Turkish entrepreneurial ecosystem through the public and private sectors and the ecosystem still needs to increase investments.